

Wapens en jongeren

Toelichting bij het digitale barrièremodel

Aanleiding

Er zijn zorgen over het wapenbezit en incidenten met wapens onder jongeren in Nederland. Vaak liggen angstgevoelens, dreiging, behoefte aan zelfverdediging of een strafbaar feit ten grondslag aan het dragen van een wapen. Voor bepaalde groepen is het zelfs normaal om een wapen te hebben. De impact van een wapenincident op slachtoffers, de directe omgeving en de samenleving is groot. Daarom zoeken de ministeries van Justitie en Veiligheid en Onderwijs Cultuur en Wetenschap samen met partners voor de herijking van het Actieplan Wapens en Jongeren naar effectieve maatregelen om het bezitten, dragen en gebruiken van wapens door jongeren tegen te gaan.

Van 2020 tot 2022 werd het [Actieplan Wapens en Jongeren](#) uitgevoerd. Met het actieplan sloegen landelijke en lokale partijen de handen ineen tegen wapengeweld en -bezit en het dragen van wapens. Het actieplan richtte zich op jongeren tussen de 12 en 23 jaar. In opdracht van het WODC is het actieplan geëvalueerd door bureau Breuer & Intraval. Uit de evaluatie blijkt dat er meer nodig is om het bezitten, dragen en gebruiken van wapens op lange termijn duurzaam aan te pakken. Om te bepalen welke extra inzet nodig is, is samen met diverse publieke en private partners onder andere dit barrièremodel Wapens en Jongeren ontwikkeld.

Wapens

Voor de definitie van wapens wordt tijdens het maken van het barrièremodel uitgegaan van de Wet Wapens en Munitie (steek-, slag-, stoot- en vuurwapens): er wordt gefocust op wapens die van zichzelf al illegaal zijn, zoals vuurwapens en stiletto's, maar ook dagelijkse voorwerpen die vaker als wapen gebruikt worden, zoals een keukenmes of schroevendraaier. Deze laatste categorie is dus afhankelijk van de context waarin het wordt gebruikt.

Barrièremodel

Met een barrièremodel brengt het CCV samen met verschillende partners complexe vormen van criminaliteit in kaart. We richten ons op fenomenen. In dit barrièremodel gaat het om: het bezitten, dragen en gebruiken van wapens door jongeren.

We kijken welke stappen jongeren zetten om aan een wapen te komen en te gebruiken. Per stap gaan we vervolgens na welke faciliteerders en gelegenheden het wapenbezit en -gebruik mogelijk maken en welke signalen¹ duiden op de betrokkenheid van wapens. We ontdekken zo welke barrières opgeworpen kunnen worden om het bezitten, dragen en gebruiken van wapens door jongeren te voorkomen. Hierbij worden ook reeds bestaande barrières genoemd, waarvan de effectiviteit niet altijd bewezen is.

Dit barrièremodel is gemaakt in opdracht van het ministerie van Justitie en Veiligheid ten behoeve van de herijking van het Actieplan Wapens en Jongeren.

Dit model is gemaakt door diverse publieke en private organisaties, zoals het ministerie van Justitie en Veiligheid, het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Politie, Halt, Openbaar Ministerie, Raad voor de Kinderbescherming, gemeente Rotterdam, PVO Brabant Zeeland, het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (het CCV), Nederlands Jeugdinstuut, hulpverleningsorganisatie Samen Veilig Midden-Nederland en welzijnsorganisatie/jongerenwerk Mindset22.

¹ De signalen en gelegenheden die worden genoemd, duiden niet uitsluitend op wapengebruik, maar zijn genoemd door praktijkdeskundigen als voorkomende signalen en gelegenheden die samenhangen met wapenbezit/gebruik.

Bekijk de animatie

De stappen

Het barrièremodel Wapens en jongeren bestaat uit 8 stappen². In deze stappen staat het proces van de jongere centraal en hoe hij/zij ontvankelijk wordt voor wapens, een wapen aanschaft, een wapen draagt en uiteindelijk gebruikt. In de praktijk is het niet altijd een lineair proces, waarbij jongeren bewust alle 8 stappen doorlopen voordat overgegaan kan worden tot wapenbezit en/of wapengebruik. Het barrièremodel is een procesmatige weergave van de werkelijkheid, in de realiteit zien we verschillende vormen van deze 'reis' van de jongere.

STAP 1 In aanraking komen met wapens

STAP 2 Ontvankelijkheid

STAP 3 Overweging en kiezen voor het willen hebben van een wapen

STAP 4 Verwerven, in bezit nemen en/of fabriceren van een wapen

STAP 5 Bezitten van een wapen

STAP 6 Dragen van een wapen

STAP 7 Gebruik van een wapen

STAP 8 Effect en impact op de omgeving

Bij elke stap wordt gekeken naar:

Gelegenheden

Door welke gelegenheden komen jongeren in aanraking met wapens, verkrijgen ze een wapen en gebruiken ze het wapen?

Signalen

Welke signalen kunnen erop wijzen dat er wapens betrokken zijn?

Faciliteerders

Wie kunnen de jongeren faciliteren?

Barrières

Welke barrières kunnen we opwerpen?

- Bestaande barrières: welke bestaande maatregelen, bijvoorbeeld afkomstig uit het landelijk Actieplan Wapens en Jongeren uit 2020, worden momenteel uitgevoerd?
- Gewenste barrières: welke nieuwe barrières kunnen worden opgeworpen?

² De stappen zijn tot stand gekomen op basis van wat de partijen in de praktijk ervaren.

STAP 1

In aanraking komen met wapens

Jongeren komen bijvoorbeeld in aanraking met wapens, omdat vrienden of familie er een bij zich dragen, of omdat ze in games, filmpjes of via media wapens en wapengeweld zien. Bovendien kan een jongere betrokken raken bij een conflict of incident met wapens. Naarmate een jongere vaker in aanraking komt met wapens, beginnen deze bij het dagelijkse leven te horen. Wapens raken genormaliseerd.

STAP 1 In aanraking komen met wapens

Gelegenheden

- Ledigheid: verveling, geen dagbesteding en spanning zoeken;
- Wapens in het dagelijks leven: bijv. keukenmes, schietsport of een mes als onderdeel van een standaarduitrusting van de scouting;
- Conflicten en slachtoffer zijn;
- De invloed van de sociale omgeving: familieleden en/of vrienden met wapens en negatieve rolmodellen;
- Mediaberichten over toenemend wapenbezit en -gebruik.

Signalen

- Een incident in de omgeving van de jongere, zoals op school of in het uitgaansleven;
- Vrienden met wapens die het verkeerde voorbeeld geven;
- De jongere is geïnteresseerd in media (games, internet, filmpjes) met wapens en geweld;
- Fysieke of mentale verwonding.

Faciliteerders

- Internet, tv, social media, influencers en media;
- Kermis, wapenbeurzen, verkopers van bijv. duikersuitrusting, detailhandel, horeca en recreatie;
- Sport-, hobby- en schietverenigingen;
- Ouders/verzorgers, familie, vrienden, jeugdgroepen en leeftijdsgenoten;

STAP 1 In aanraking komen met wapens

Barrières

Bestaande barrières

- Bewustwording en ontmoediging via campagnes, zoals YouChoose en Virtual Reality;
- Tegengaan van [online filmpjes](#) met wapens en geweld ([WODC-onderzoek](#) 'Voorziening voor verzoeken tot snelle verwijdering van onrechtmatige online content').

Gewenste barrières

- Toezicht van ouders op de dag- en vrijetijdsbesteding van hun kind;
- (Verstevigen van de) educatie van jongeren over het omgaan met conflicten en het leren oplossen van problemen;
- Minder angstaanjagende berichtgeving in de media;
- Verkopers van games met geweld die strenger toezien op de leeftijdsgrens;
- Signaleren van problemen en signalen bespreken met wijkagenten, docenten, zorgcoördinatoren, Meld misdaad anoniem, etc.
- Vergunningverleners van de gemeente beter voorlichten over de risico's van het verlenen van een vergunning voor het opnemen van een videoclip met nep-wapens (wapenverheerlijking).

YouChoose

YouChoose is de overkoepelende naam voor maatschappelijke jongerencampagnes voor gemeenten met als doel het gedrag van jongeren positief te beïnvloeden. Wapenbezit, middelengebruik, ondermijning, radicalisering en cybercrime zijn voorbeelden van maatschappelijke thema's waar de YouChoose campagnes zich op richten. In de gemeenten Groningen, Capelle, Zoetermeer, Den Haag en Middelburg lopen campagnes gericht op wapenbezit en messen in het bijzonder.

VR game Mes less (Amsterdam)

Het VR-spel Mes Less wordt gebruikt in het voortgezet onderwijs in Amsterdam-Zuidoost om het dragen van messen en messengeweld te voorkomen. Uit onderzoek blijkt dat simulaties een goede manier zijn om jongeren te laten nadenken en praten over maatschappelijke kwesties. Door VR kunnen sociale situaties nageemaakt worden, zodat jongeren het gevoel hebben daadwerkelijk aanwezig te zijn in de situatie. Hierdoor worden ook 'echte' reacties opgeroepen. Zo ervaren jongeren op een hele realistische manier de consequenties van bepaalde keuzes. De tool is gemaakt samen met jongeren, diverse deskundigen en onderzoekers.

VR-game ReAction

Met de VR-bril stapt de jongere een interactieve, digitale ervaringswereld binnen waarin de keuzes van de speler een directe invloed hebben op de gebeurtenissen in [de game](#). De jongere wordt voor dilemma's geplaatst om gewelddadige situaties op straat, met name met steekwapens, niet te laten escaleren. Gevolg is bewustwording van de eigen verantwoordelijkheid en ondervinden dat er altijd ruimte is om bijvoorbeeld hulp te vragen. Na het spel gaan jongerenwerkers van de eigen gemeente in gesprek met de jongeren.

STAP 2

Ontvankelijkheid

Door een behoefte aan zelfbescherming, status of spanning kan een jongere zich meer openstellen voor de gepercipieerde voordelen van een wapen. Zo kan de behoefte aan een wapen toenemen als een jongere in een conflict belandt, emotionele problemen heeft, een beperkte weerbaarheid heeft en een gebrek aan vaardigheden om problemen het hoofd te bieden. Maar ook normalisering van wapens en de druk vanuit een vriendengroep, familie of bredere maatschappelijke of geopolitieke problemen kunnen ervoor zorgen dat een jongere zich openstelt voor wapens.

STAP 2 Ontvankelijkheid

Gelegenheden

- Emotionele problemen (paniek, jaloezie, trauma, verslaving) en beperkte weerbaarheid;
- Gebrek aan kennis en vaardigheden, zoals taalvaardigheid of omgaan met geld;
- Groepsinvloeden, zoals groepsdruk, meelopen, status en de invloed van overlastgevende en/of criminele jeugdgroepen;
- Sociale omgeving, bijvoorbeeld een bepaalde cultuur in een vriendengroep, in het gezin of de familie;
- In aanraking komen met andere jongeren met wapens, bijv. tijdens spijbelen of voorarrest;
- Laagdrempelige social media: geen leeftijdsgrenzen en onbeperkte toegang;
- Maatschappelijke problemen: geopolitieke problemen of maatschappelijk ongenoegen.

Signalen

- Bepaalde interesse van de jongere, zoals wapenbeurzen bezoeken of muziek luisteren op telefoon of laptop waarin wapengeweld normaal is of opgehemeld wordt;
- De jongere gedraagt zich anders (identiteitsverandering), kleedt zich anders, trekt zich terug of heeft plotseling een andere vriendengroep;
- De jongere doet geen aangifte na een incident en/of heeft een negatieve houding naar de politie.

Faciliteerders

- Op school in aanraking komen met jongeren met wapens;
- Via internet, tv, social media, influencers en media;
- Wapenbeurzen, horeca en recreatie;
- Sport-, hobby- en schietverenigingen;
- Ouders/verzorgers, familie, vrienden, jeugdgroepen en leeftijdsgenoten.

STAP 2 Ontvankelijkheid

Barrières

Bestaande barrières

- Bewustwording en ontmoediging via lessen op school, bijvoorbeeld van Halt (voorlichting Wapens en geweld), OM ('Wie grijpt in?') en Centrum16.22 ('Mes weg' in Den Haag);
- Project Onwijze moeders (in Rotterdam);
- Informatiepositie verbeteren: zicht krijgen op jongeren en groepen, ook online.

Gewenste barrières

- Een jongere leert via training, school en ouders hoe je moet reageren op moeilijke situaties en conflicten. Ook specifiek aandacht voor de LVB-doelgroep.³
- Ouders handvatten bieden om met hun kind te praten over wapens en de risico's daarvan;
- Handelingsalternatieven bieden voor risicogroepen: helpen bij het vinden van een opleiding/baan, zoeken naar positieve vrijetijdsbesteding.
- Direct slachtofferhulp aanbieden aan het slachtoffer in het ziekenhuis om te voorkomen dat een slachtoffer een dader wordt;
- Goed contact tussen school en thuis faciliteren door middel van een brugfunctionaris die vanuit de school wordt aangesteld.
- Aanpak gericht op risicjongeren, risicogroepen en risicosituaties. Inzicht in risico's via politieregistraties.

³ De gewenste barrières kunnen mogelijk overlap hebben met startende pilots of dat er een nadrukkelijke wens is om meer aandacht te geven aan de genoemde barrières (bijv. ouders die in gesprek gaan met jongeren; dat doen ouders al, maar ervaringsdeskundigen geven aan dat voor veel families hier nog een slag op te maken is).

Halt

Halt geeft voorlichting in het primair en voortgezet onderwijs over wapens en geweld. Tijdens die voorlichting staan ze stil bij de risico's en gevolgen van wapenbezit en -gebruik, de verschillende motieven van kinderen en jongeren voor het dragen van een wapen en de rol die sociale media hierin spelen. Belangrijk is dat de leerlingen na deze les beseffen dat wapenbezit niet normaal is en dat ze niet alles moeten geloven wat er op sociale media te zien is.

Wie grijpt in?

'Wie Grijpt In?' is een lesprogramma van het OM voor alle niveaus van het middelbaar onderwijs en het mbo. Officieren van justitie en studenten rechten gaan met leerlingen in gesprek gaan over hun eigen rol in een veilige samenleving. Zij dagen jongeren uit om, aan de hand van thema's en onderwerpen die raakvlakken hebben met hun eigen leefwereld, na te denken over de Nederlandse rechtstaat, een veilige samenleving en hun eigen rol daarin.

Mes weg (Den Haag)

Centrum 16.22 heeft in opdracht van gemeente Den Haag een preventief project ontwikkeld voor het voorkomen van wapenbezit onder jongeren en het ontwikkelen van een moreel kompas op het gebied van wapenbezit. Het project Mes weg bestaat uit vier bijeenkomsten op scholen en is geschikt voor jongeren van 12 tot 14 jaar.

Onwijze moeders (Rotterdam)

De 'Onwijze moeders' in Rotterdam werken moeders samen aan veilige, leefbare buurten, waar kinderen veilig kunnen opgroeien. Gestart in Delfshaven, Rotterdam, bundelen ze hun krachten met politie, gemeente en anderen. In maandelijkse bijeenkomsten delen ze kennis en knelpunten met elkaar. Het project heeft zich inmiddels uitgebreid naar andere Rotterdamse wijken.

STAP 3

Overweging en kiezen voor het willen hebben van een wapen

Zodra een jongere ontvankelijk is voor wapens, zal hij/zij bewuster nadenken over de gepercipieerde voordelen van een wapen. Hij/zij gaat zich in wapens verdiepen, hoe je ze kunt bemachtigen en de risico's die dit met zich meebrengt. Uiteindelijk kan dit tot de keuze leiden om een wapen aan te schaffen. Niet alle jongeren zullen uitgebreid onderzoek doen: de keuze voor een wapen is niet altijd bewust of weloverwogen.

STAP 3 Overweging en kiezen voor het willen hebben van een wapen

Gelegenheden

- Een jongere voelt zichzelf minder sterk;
- De jongere is niet bekend met de negatieve gevolgen van wapens, kan risico's minder goed inschatten en heeft vooral oog voor de korte termijn;
- Wapens zijn gemakkelijk verkrijgbaar en horen bij sommige beroepen, sporten en hobby's;
- De jongere groeit op in een omgeving waar wapenbezit, het dragen en gebruiken van een wapen genormaliseerd is;
- De pakkans is laag, of wordt zo gepercipieerd, en schrikt niet af.

Signalen

- Interesse: de jongere praat en stelt vragen over de werking van wapens, type wapens en waar je ze kan kopen. Zoekt informatie van juridische aard over de gevolgen van wapenbezit en -gebruik en/of praat over zelfverdediging met een wapen.
- De jongere gedraagt zich angstig;
- De jongere zoekt contact met bepaalde criminele personen.

Faciliteerders

- Internet, tv, social media, influencers en media;
- Sport-, hobby- en schietverenigingen;
- Ouders/verzorgers, familie, vrienden, jeugdgroepen en leeftijdsgenoten;
- Op school in aanraking komen met jongeren met wapens.

STAP 3 Overweging en kiezen voor het willen hebben van een wapen

Barrières

Bestaande barrières

- Wegnemen van onveiligheidsgevoelens door middel van een laagdrempelig aanspreekpunt en/of slachtofferhulp;
- Jongerenwerk aanwezig op scholen of bij buitenschoolse activiteiten/centra/ buurthuis.

Gewenste barrières

- Media en politici meenemen in de framing over jongeren en wapens: proportioneel en op basis van goed weergegeven feiten. Voorbeeld: "4 op de 5 jongeren draagt geen wapen" in plaats van "1 op de 5 jongeren draagt wapens". Voorkomen van focus op het negatieve i.p.v. het positieve;
- Interventies en acties moeten zich toespitsen op de doelgroep. Zo is voor jongeren met een strafdossier een andere aanpak gewenst dan voor jongeren die uit angstoverwegingen betrokken raken bij wapenbezit/gebruik. Hiervoor is een duidelijke afbakening van primaire en secundaire doelgroepen per interventie noodzakelijk.

- Weerbaarheid verhogen en conflicthantering onder jongeren verbeteren;
- Met jongeren in gesprek gaan over mogelijke interventies voor het voorkomen van bezit en gebruik van wapens, bijvoorbeeld via Crime labs. Deze ideeën vervolgens toetsen bij de doelgroep die ontvankelijk is voor wapens;
- Laagdrempelig aanspreekpunt of meldpunt op sociale (media) platformen voor het melden van onveiligheidsgevoelens, criminele uitbuiting, dwang en angst om in de criminaliteit terecht te komen

Crime labs

Studenten bedenken oplossingen voor het voorkomen van zowel daderschap als slachtofferschap van criminaliteit. Ze doen dit in opdracht van het Ministerie van Justitie en Veiligheid. Tijdens de Crime Labs voeren de studenten onderzoek uit, delen ze eigen ervaringen en ideeën, identificeren ze verschillende spelers en perspectieven in hun omgeving en gaan ze op zoek naar de kennis die ze nog missen. Gaandeweg werken ze toe naar een haalbaar en vernieuwend prototype van een oplossing.

STAP 4

Verwerven, in bezit nemen en/of fabriceren van wapen

Zodra de jongere besloten heeft om een wapen aan te schaffen, gaat hij/zij er eentje kopen of zelf maken. Wapens, of de materialen hiervoor, zijn algemeen verkrijgbaar bijv. via detailhandel, online, maar ook via wapenbeurzen, school of in de uitrusting van een bepaald beroep of hobby. Het off- en/of online netwerk van een jongere kan ook helpen om aan een wapen te komen.

STAP 4 Verwerven, in bezit nemen en/of fabriceren van wapen

Gelegenheden

- Vraag naar en aanbod van wapens;
- Een omgeving waarin het bezit en dragen van wapens vanzelfsprekend is;
- Wapens zijn gemakkelijk verkrijgbaar via winkels, online, hobby (schietsport, wapenbeurs, scouting), school, werk of met een 3D-printer;
- Materialen om zelf een wapen te maken, zoals shanks of het ombouwen van een alarmpistool;
- Geld om een wapen of materialen te kopen;
- Wapens zijn eenvoudig te verstoppen en mee te nemen.

Signalen

- De jongere vraagt waar wapens gekocht kunnen worden, zoekt op internet naar het kopen of fabriceren van wapens, gaat experimenteren;
- Heimelijk gedrag: een jongere heeft rare redenen en smoesjes om een wapen bij zich te dragen, gedraagt zich vreemd of geheimzinnig;
- Voorwerpen verdwijnen, bijvoorbeeld op school of thuis;
- Een wapen aantreffen.

Faciliteerders

- Ouders/verzorgers, familie, vrienden, jeugdgroepen en leeftijdsgenoten;
- (Online) winkels: bouwmarkten, huishoudwinkels, supermarkten die vlees- en broodmessen verkopen, warenhuizen, speelgoedzaken die incidenteel op echt lijkende wapens verkopen, ook al is dit verboden;
- Kermis, wapenbeurzen, verkopers van bijv. duikersuitrusting, detailhandel, horeca en recreatie;
- Leveranciers van alarmpistolen;
- Sport-, hobby- en schietverenigingen;
- Werkgevers van beroepen waar een (instrument dat te gebruiken is als) wapen bij de standaarduitrusting hoort, zoals de bouwsector;
- Online winkels voor speciale wapens die er niet als wapen uitzien, geprepareerde broeken of tassen;
- Websites/platforms die blauwdrukken voor een 3D-wapen aanbieden;
- Criminelen.

STAP 4 Verwerven, in bezit nemen en/of fabriceren van wapen

Barrières

Bestaande barrières

- Direct ingrijpen door gemeente, politie, OM, school, Halt etc., bijvoorbeeld met behulp van de Interventiematrix (zie beschrijving hiernaast);
- Proactieve wapencontroles op scholen en in de horeca met behulp van de Checklist voor preventieve wapencontroles;
- Beperking van de verkoop van messen aan minderjarigen: leeftijdscontrole op de verkoop van messen, tegengaan dan wel inperken van de verkoop aan minderjarigen.

Gewenste barrières

- Huisregels van sociale media platformen: geen aanbiedingen van wapens en consequenties als deze regel wordt overtreden;
- Beperken van de toegang tot sociale media en apps waarmee illegale wapens worden gekocht;
- Verbieden van de online verkoop van wapens aan minderjarigen, incl. leeftijdscontrole bij aflevering;
- Op Europees niveau kijken naar wetgeving omtrent verkoop en aankoop van wapens, i.v.m. handel en wapens over de grens brengen.

Interventiematrix

Verschillende partijen hebben interventiemogelijkheden in de aanpak van het wapenbezit- en gebruik onder jongeren. Denk aan gemeenten, politie, OM, Halt, scholen en anderen. In deze [interventiematrix](#) worden verschillende situaties, van licht naar ernstig, beschreven en wat iedere partij kan doen. De matrix geeft de betrokken medewerkers inzicht in het totale 'arsenaal' aan mogelijkheden en is bedoeld om in een casus te komen tot een samenhangende aanpak. Doel van deze interventiematrix is ook het voorspelbaar maken van de aanpak van wapenbezit onder jongeren.

Checklist controle op wapenbezit scholen

De [checklist controle op wapenbezit](#) in en rond scholen helpt het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs bij het succesvol invoeren van preventieve controles op wapenbezit op school, op basis van afspraken tussen scholen en lokale overheidsinstanties.

Checklist controle op wapenbezit horeca

De [checklist invoering controle op wapenbezit horeca](#) helpt horecaondernemers om te voorkomen dat gasten wapens bij zich dragen. De checklist bevat praktische maatregelen, informatie over de verschillende categorieën wapens, straffen die opgelegd kunnen worden aan personen die verboden wapens bij zich dragen en over mogelijke samenwerking met verschillende (overheids)partijen en andere ondernemers.

STAP 5

Bezitten van een wapen

De jongere bezit nu het wapen, misschien omdat het gewoon in de keukenla ligt, of omdat hij/zij het bewaart op een verborgen plek thuis. Het kan ook zijn dat hij/zij het wapen ergens anders heeft verstopt, zoals in een jeugdcentrum, op school, of buiten in de openbare ruimte.

STAP 5 Bezitten van een wapen

Gelegenheden

- Vraag naar en aanbod van wapens;
- De jongere kan de risico's van een wapen, zoals letsel, minder goed inschatten en heeft minder oog voor de lange termijn-gevolgen;
- Wapenbezit is genormaliseerd onder jongeren;
- Wapens zijn beschikbaar, bijvoorbeeld omdat ze thuis in de keukenla liggen of onderdeel zijn van een standaarduitrusting;
- (Gepercipieerd) gebrek aan toezicht en controle: de pakkans is laag, het toezicht thuis en op straat is beperkt en scholen controleren beperkt op wapens;
- De jongere heeft het beeld dat de straffen voor wapenbezit laag zijn, daardoor gaat er weinig dreiging vanuit.

Signalen

- Interesse in bepaalde sub-genres of subculturen die met wapens worden geassocieerd, veel over wapens praten;
- Slachtoffer zijn van geweld, angst;
- Bijzondere banktransacties;
- Social media: bepaalde emoji's (spin) gebruiken of foto's van het wapen plaatsen;
- Heimelijk gedrag: hangen op verdeckte (verstopt)plekken, geheimzinnig doen over kluisje/rugzak, samenscholen bij kluisjes;
- Wijde kleding dragen waar je een wapen in kunt verstoppen;
- Stijging in status;
- Betrapt worden bij een controle.

Faciliteerders

- Sport- en hobbyverenigingen;
- Ouders/verzorgers, familie, vrienden, jeugdgroepen en leeftijdsgenoten;
- Onmachtig of ontvankelijk sociaal netwerk;
- School, jeugdcentrum, buurthuis.

STAP 5 Bezitten van een wapen

Barrières

Bestaande barrières

- Proactieve kluisjescontrole op scholen;
- Online surveillance door de politie;
- Wapen inleveracties: de mogelijkheid om wapens anoniem in te leveren bij de politie;
- Leerstraffen van de Raad voor de Kinderbescherming.

Gewenste barrières

- Meer kennis en betere informatie over de strafbaarheid van het bezit van een (nep) wapen en de gevolgen: kleinere kans op een VOG en mogelijke schorsing/verwijdering van opleiding. Bijvoorbeeld voor ouders bij een ouderavond;
- Een laagdrempelig (anoniem) meld-/aanspreekpunt voor jongeren voor het melden van onveiligheidsgevoelens, problemen bij zichzelf en/of anderen. Bijv. op school of de sportvereniging.
- Meer controle op locaties waar vaker wapens worden verstopt, zoals buurthuizen. Controleren op mogelijke risico's, zoals mogelijke verstopplekken, en het nemen van maatregelen, zoals verantwoorde huisregels. De controle moet aansluiten bij de context en de situatie.
- Leerstraf specifiek gericht op wapenbezit, gericht op de LVB-doelgroep en de doelgroep zonder verstandelijke beperking.

Leerstraf van de Raad voor de Kinderbescherming

Een jongere van 12 tot 18 jaar die een strafbaar feit heeft gepleegd kan een leerstraf krijgen van de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK). De RvdK heeft meerdere leerstraffen om bepaald gedrag van de jongere te beïnvloeden en om te voorkomen dat hij/zij opnieuw in de problemen komt. Bij een leerstraf doet de jongere verplicht mee aan een training.

Bijvoorbeeld leerstraf TACT: een training waarbij de jongere leert hoe hij/zij het beste met boosheid en andere gevoelens kan omgaan. De jongere leert risicovolle situaties te herkennen en leert vaardigheden om hiermee om te gaan. De jongere kan ook leren hoe hij/zij kan voorkomen dat andere mensen boos op hem worden, of hoe hij/zij in moeilijke situaties rustig kan blijven. De jongere leert om niet meer te reageren met slaan, vechten of brutaal zijn. Hij/zij denkt eerst na, voordat hij iets doet.

STAP 6

Dragen van een wapen

De jongere draagt het wapen bij zich, bijvoorbeeld als hij/zij naar school gaat of uitgaat, omdat hij/zij zich onveilig voelt, of een dreiging of conflict verwacht. Soms doet hij/zij dit om het wapen aan vrienden te laten zien. Het wapen kan opvallend zichtbaar gedragen worden, bijv. op social media en/of buiten op straat, maar ook verborgen worden in een tas of onder kleding.

STAP 6 Dragen van een wapen

Gelegenheden

- Loyaliteit naar de groep;
- Straatkennis over handigheidjes voor het dragen van een wapen;
- Gebrek aan sociale controle;
- Vermomde wapens, bijv. in de vorm van pasjes en zaklampjes. Geprepareerde broeken, duct tape en holsters;
- Professionals melden signalen niet vanwege handelingsverlegenheid, of omdat ze de binding met de jongere niet willen verliezen;
- Professionals blijven te lang monodisciplinair behandelen, en zetten te weinig in op interdisciplinaire casus behandeling.

Signalen

- Het openlijk tonen van het wapen of metaaldetectie;
- Afwijkende kleding (bijv. joggingspak op tropisch warme dag) of bijzonder formaat/zware tas;
- Vreemd lopen door een groot wapen onder de kleding.

Faciliteerders

- Ouders/verzorgers, familie, vrienden, jeugdgroepen en leeftijdsgenoten;
- Kledingmerken en kledingmakers (geprepareerde broeken);
- Online winkels (vermomde wapens, geprepareerde broeken/tassen);
- Sociale media.

STAP 6 Dragen van een wapen

Barrières

Bestaande barrières

- Meld Misdaad Anoniem (M.);
- Versterken van het contact tussen politie, gemeenten, horeca en scholen via de Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan;
- Horecakluisjes in de horeca voor het in beslag nemen en opslaan van ongewenste goederen zoals wapens;
- Lokale inzet van preventief fouilleren op straat in veiligheidsrisicogebieden;
- Wet Wapens en Munitie (WWM) en APV: gemeente Amsterdam heeft een lokaal messenverbod opgenomen in de APV voor wapens die buiten de WWM vallen;
- Persoonsgerichte aanpak (PGA) in gemeenten na het aantreffen van of aanhouding vanwege een wapen.

Gewenste barrières

- Extra controle op scholen bij bepaalde (risico)-evenementen (bijv. een schoolfeest);
- Inzet van netwerkspecialisten die weten hoe het 'buiten'/in de praktijk werkt, zoals een leraar of jongerenwerker;
- Analyse van casuïstiek op het gebied van soorten wapens, herkomst van wapens etc.
- Kennis en bewustwording bij professionals over de mogelijkheden voor het delen van privacygevoelige informatie;
- Meldplicht voor professionals in het kader van een convenant (schoolveiligheid bijv.);
- Bij een aanhouding standaard de telefoon van de jongere controleren;
- Versnellen van de jeugdstrafrechtketen: kortere wachttijden, sneller toewijzen van een contactpersoon, sneller reageren op overtreding van de schorsingsvoorwaarden, etc.

Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan (KVVU)

De KVVU is een instrument dat gemeente, horecaondernemers en politie helpt om afspraken te maken over het vergroten van de veiligheid in het uitgaansleven, en controle te houden op de naleving van de gemaakte afspraken. Het is een instrument dat structuur in het proces aanbrengt. Gemeente, horeca en politie trekken hierin gezamenlijk op, vaak samen met andere partijen zoals scholen. Iedere partij formuleert haar eigen inspanningsverplichting. De KVVU is dus wel vrijwillig, maar niet vrijblijvend.

APV-artikel: algeheel messenverbod in Amsterdam

Sinds 1 juli 2023 geldt in de gehele openbare ruimte van gemeente Amsterdam een messenverbod. Dit betekent dat het, naast wapens die in de Wet wapens en munitie zijn verboden, ook niet langer is toegestaan om messen of andere voorwerpen die als steekwapen kunnen worden gebruikt in de openbare ruimte bij je te hebben. Gebruiksmessen zoals koks- of hobbymessen mag je dus niet meer bij je dragen, tenzij deze zodanig zijn ingepakt dat ze niet voor dadelijk gebruik kunnen worden aangewend. Lees hier het gehele APV-artikel.

STAP 7

Gebruik van een wapen

De jongere gebruikt het wapen om iemand te bedreigen of te verwonden, bijvoorbeeld om zichzelf te verdedigen, vanwege een conflict, machtsstrijd, of bij een strafbaar feit als een overval of afpersing. Het dreigen met een wapen kan online beginnen en uiteindelijk uitmonden in een wapenincident in de echte wereld. Een jongere kan zelf besluiten om het wapen te gebruiken of hij/zij kan hiertoe worden aangezet door iemand uit zijn/haar omgeving.

STAP 7 Gebruik van een wapen

Gelegenheden

- Emotionele problemen: angst, agressie, gebrek aan empathie;
- Te lange wachttijden bij hulpverlenende instanties (bijv. reclassering, psychologen), waardoor de juiste hulp niet of te laat wordt ingezet;
- Stoer doen, status verhogen;
- Groepsinvloeden: onderlinge rivaliteit, erbij willen horen, groepsdruk;
- Zelfverdediging, conflict, tegenstander heeft wapen;
- Hybridiseren van de samenleving: online conflicten die uitgevochten worden in de offline wereld;
- De jongere maakt in legale context, zoals bij een schietvereniging, al gebruik van 'wapens';
- Legaal of illegaal opgeleid/getraind in wapengebruik;
- Geen sluitende wetgeving (grijs gebied).

Signalen

- Uitingen, zoals (rap)teksten, over het gebruik van een wapen;
- Detectie door middel van camerabeelden of via getuigen;
- Melding door de dader zelf of aangifte door het slachtoffer;
- Kruitresten;
- Verwondingen en letsel bij slachtoffer en/of dader, ziekenhuisbezoek.

Faciliteerders

- Social media;
- Omstanders die bang zijn om melding te maken, en niet betrokken personen die zich (online) bemoeien met een ruzie waardoor die escaleert;
- Vrienden en leeftijdsgenoten;
- Op school in aanraking komen met jongeren met wapens;
- Schietvereniging;
- Hulpverlenende instanties;
- Wetgever.

STAP 7 Gebruik van een wapen

Barrières

Bestaande barrières

- Beschermende middelen en/of kleding (steek- en kogelwerend);
- Doorzoeken van een woning/laptop/mobiel/kluisje;
- Verwijderen van content van gefilmd wapengebruik;
- Strafrecht (Wet Wapens en Munitie) en leerstraffen;
- Therapie gericht op de jongere en het systeem: Multisysteem Therapie (MST), Multi-dimensionele Familitherapie (MDFT), Flexibele Assertive Community Treatment (FACT).

Gewenste barrières

- 'Crash'-momenten benutten, zoals bij een aanhouding of in jeugdreclasseringsproject 'Straatkracht'. Ouders en/of het systeem rond de jongere inzetten;
- Meer wetenschappelijk onderzoek naar het fenomeen en/of de doelgroep;
- Meer wijkagenten, jongerenwerk en jeugdboa's.

Straatkracht

Straatkracht is een intensieve werkwijze van de jeugdreclassering. De werkwijze is gericht op het ondersteunen van jongeren in het weg-bewegen van een (georganiseerde) criminele en gewelddadige context, naar een positief, veiliger en pro-sociaal leven. De werkwijze duurt gemiddeld een jaar en is intensief omdat er sprake is van ernstige veiligheidsrisico's. Er wordt samengewerkt met de jongere, zijn/haar sociaal netwerk en professionele partners.

STAP 8

Effect en impact op de omgeving

Een wapenincident heeft doorgaans grote impact op het slachtoffer, de dader en hun directe omgeving. Vaak is het diffuus wie het slachtoffer en wie de dader is; veel is afhankelijk van de aanleiding, het verloop en de uitkomst van het incident. Het wapenincident kan zorgen voor ernstige verwondingen tot zelfs het overlijden van het slachtoffer, grotere angstgevoelens en verdere escalatie van de situatie. Het wapenincident kan op de korte termijn zorgen voor een hogere status en financieel gewin voor de dader, maar ook voor toenemende emotionele problemen en een slechter toekomstperspectief.

Ook buiten de directe omgeving van het slachtoffer en de dader heeft een wapenincident impact. Via social media verspreiden berichten en beelden van het incident zich razendsnel. Zo komen betrokkenen, getuigen en volgers in aanraking met wapens, wat hun ontvankelijkheid voor wapens kan vergroten. In de reguliere media en politiek wordt gereageerd op incidenten. Op die manier kunnen wapenincidenten met een (geo)politieke lading onderlinge spanningen en onrust in de samenleving versterken.

STAP 8 Effect en impact op de omgeving

Gelegenheden

- Dader: emotionele problemen (gebrek aan empathie, zelfvertrouwen), gebrek aan conflict-oplossend vermogen, meer/minder status en slechter toekomstperspectief;
- Slachtoffer: levenslang effect op slachtoffer en gezin, terwijl dader er relatief gemakkelijk vanaf komt;
- Omgeving: mensen in de direct omgeving gaan zich bewapenen, polariserend effect.

Signalen

- Meer conflicten thuis, op school en/of op straat;
- Een jongere en zijn/haar gezin moeten verhuizen vanwege bedreigingen;
- Meer opnames van jongeren in de crisisopvang.

Faciliteerders

- Media;
- Politiek;
- Politie en Openbaar Ministerie (opsporing en vervolging).

STAP 8 Effect en impact op de omgeving

Barrières

Bestaande barrières

- Wegnemen van onveiligheidsgevoelens, bijvoorbeeld door middel van een laag-drempelig aanspreekpunt en/of slachtofferhulp;
- Mediation en herstelrecht;
- Veilige school en leerlingbemiddeling: leerlingen lossen zelf conflicten op;
- Huisregels voor openbare ruimtes, zoals horeca en evenementen, met de optie voor fouilleren, visiteren en detectiepoortjes;
- Versterken van de juridische betrokkenheid van ouders, bijvoorbeeld via opvoed-interventies en door ouders wettelijk aansprakelijk te stellen.

Gewenste barrières

- Evaluatie van het incident en de bijbehorende genomen maatregelen;
- Open communicatie tussen burgemeester en bewoners van een wijk, bijvoorbeeld over het gemeenschappelijk belang en waar signalen gemeld kunnen worden;
- Minder angstaanjagende berichtgeving in de media;
- Beter toekomstperspectief: werk, scholing, verbetering van de financiële situatie, etc.

Leerlingbemiddeling

Leerlingen treden op als bemiddelaar in conflicten tussen leerlingen en helpen om de partijen tot een eigen oplossing te laten komen.

De aandacht bij leerlingbemiddeling richt zich niet primair op het vaststellen van de schuld en op het straffen. Het streven is dialoog en verbinding: de betrokkenen bij het conflict communiceren met elkaar en werken samen aan een oplossing. Leerlingen leren begrip te hebben voor wat een ander ervaart en daar verantwoordelijkheid voor te nemen. Dit moeten zij vervolgens omzetten in daden waarmee zij de schade herstellen. Hierdoor kunnen zowel dader als slachtoffer weer normaal deel uitmaken van de groep waartoe zij behoren.

Toolbox Wapens en jongeren

Meer informatie over de genoemde bestaande barrières en andere best practices tegen wapenbezit en -gebruik door jongeren, staan in de [Toolbox Wapens en jongeren](#) op de website van het CCV.

Colofon

Tekst

Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid

Vormgeving

CO3, Woltera Niemeijer

© het CCV, april 2024

